

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2002. gada 12. jūnijā

lietā Nr. 2001-15-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Juris Jelāgins, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Andrejs Lepse un Ilze Skultāne,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

pēc Borisa Klopčova konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) rakstveida procesā izskatīja lietu

“Par Ministru kabineta 2002. gada 19. februāra noteikumu Nr. 73 “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi” daļā par pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu atbilstību Latvijas Sodu izpildes kodeksa 47. panta pirmajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam”.

Konstatējošā daļa

Līdz 1999. gada 1. aprīlim saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk – Kodekss) 47. panta otro daļu to priekšmetu sarakstu, kurus notiesātajiem aizliegts saņemt ar sūtījumiem, pienesumiem un bandrolēm, noteica “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi”.

Kodeksa 5. pants paredzēja, ka tiesu spriedumus par brīvības atņemšanu izpilda Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas (turpmāk – Iekšlietu ministrija) iestādes. 1995. gada 28. jūnijā ar Iekšlietu ministrijas pavēli Nr. 245 tika apstiprināti “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi”. Šie noteikumi neaizliedza pārtikas produktu sūtījumus un pienesumus.

Ar 1998. gada 14. oktobra likumu “Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā”, kas stājās spēkā 1999. gada 1. aprīlī, brīvības atņemšanas iestādes tika nodotas no Iekšlietu ministrijas Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas (turpmāk – Tieslietu ministrija) pārraudzībā.

Ar šiem grozījumiem Kodeksa 47. pants tika izteikts jaunā redakcijā. Šā panta otrā daļa kļuva par trešo daļu. Saskaņā ar jauno otro daļu sūtījumus vai pienesumus var aizstāt ar naudas pārvedumiem, kuru vērtība nepārsniedz pusi no Latvijas Republikas Ministru kabineta (turpmāk – Ministru kabinets) noteiktās minimālās mēnešalgas, un par šādu summu notiesātais var iegādāties preces brīvības atņemšanas iestādes veikalā.

Ar grozījumiem Kodeksā jaunā redakcijā tika izteikts arī 11. pants. Tagad šā panta piektā daļa noteic, ka “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumus” apstiprina Ministru kabinets.

2001. gada 9. martā ar tieslietu ministres rīkojumu Nr. 1-1/114 tika apstiprināti “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības pagaidu noteikumi” (turpmāk – Pagaidu noteikumi).

Pagaidu noteikumu 37. punkts noteica, ka notiesātajiem ir tiesības uzglabāt pie sevis priekšmetus un pārtikas produktus administrācijas noteiktajā sortimentā un daudzumā saskaņā ar 5. pielikumu “Priekšmetu un pārtikas produktu, kas var atrasties pie notiesātajiem, saraksts”. Tā 13. punkts paredzēja, ka pie notiesātajiem var atrasties iestādes veikalā iegādātie produkti.

Arī Pagaidu noteikumu 1. pielikumā “Sūtījumos un pienesumos atļauto priekšmetu saraksts” pārtikas produkti nebija minēti.

Pēc Borisa Klopcova (turpmāk – iesniedzējs) konstitucionālās sūdzības 2001. gada 12. oktobrī tika ierosināta lieta “Par Tieslietu ministrijas 2001. gada 9. marta “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības pagaidu noteikumu” 1. pielikuma atbilstību Latvijas Sodu izpildes kodeksa 47. panta pirmajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam”.

2002. gada 19. februārī Ministru kabinets izdeva noteikumus Nr. 73 “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi” (turpmāk – Iekšējās kārtības noteikumi), līdz ar to Pagaidu noteikumi zaudēja spēku.

Iekšējās kārtības noteikumu 46. punkts noteic, ka notiesātajiem ir tiesības glabāt pie sevis priekšmetus un pārtikas produktus 3. pielikumā noteiktajā sortimentā un daudzumā. Savukārt noteikumu 61. punkts

paredz, ka sūtījumos un pienesumos atļauts iekļaut tikai tos priekšmetus, kuri saskaņā ar 3. pielikumu var atrasties pie notiesātā. Iekšējās kārtības noteikumu 3. pielikums “Priekšmeti un pārtikas produkti, kuri var atrasties pie notiesātā”, tāpat kā Pagaidu noteikumu 5. pielikums, noteic, ka pie notiesātajiem var atrasties tikai brīvības atņemšanas iestādes veikalā iegādātie pārtikas produkti.

Konstatējot šādus apstākļus, Satversmes tiesa tiesvedību lietā neizbeidza, jo tādā gadījumā netiktu pēc būtības izskatīts iesniedzēja lūgums izvērtēt pārtikas sūtījumu un pienesumu aizlieguma atbilstību Latvijas Soduzpildes kodeksa 47. panta pirmajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 111. pantam. 2002. gada 9. aprīlī Satversmes tiesa atbilstoši grozīja lietas nosaukumu.

Iesniedzējs uzskata, ka Pagaidu noteikumos, respektīvi, tagad spēkā esošajos Iekšējās kārtības noteikumos, paredzētais pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums neatbilst Kodeksa 47. panta pirmajai daļai un Satversmes 111. pantam, jo Kodeksa 47. pants paredz notiesātajiem tiesības ar sūtījumiem vai pienesumiem saņemt arī pārtikas produktus.

Iesniedzējs izsaka viedokli, ka pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums padarījis nežēlīgāku soda izciešanu lielai daļai ieslodzīto, kuru radnieki ir maznodrošinātas personas un iepriekš bija nesuši vai sūtījuši ieslodzītajiem savās saimniecībās izaudzētus pārtikas produktus. Pieteikumā norādīts, ka, atņemot ieslodzītajam tiesības saņemt augstvērtīgus un kalorijām bagātus pārtikas produktus ar pietiekamu vitamīnu saturu, tiek nodarīts kaitējums viņa veselībai un aizskartas viņam Satversmes 111. pantā paredzētās pamattiesības uz veselības aizsardzību.

Ministru kabinets atbildes rakstā izsaka viedokli, ka iesniedzēja izvirzītās pretenzijas ir nepamatotas un apgalvojumi, ka, aizliedzot pārtikas sūtījumus un pienesumus, notiesātajiem ir liegta iespēja saņemt cilvēka organismam nepieciešamo minimālo pārtikas daudzumu un tāpēc viņu veselība ir apdraudēta, neatbilst patiesībai.

Ministru kabinets uzskata, ka iesniedzēja apgalvojums par pārtikas sūtījumu un pienesumu aizlieguma neatbilstību Satversmes 111. pantam nav pamatots, jo:

1) visi notiesātie ir pilnīgā valsts apgādībā un trīs reizes dienā saņem siltu ēdienu, kas nodrošina normālu organisma dzīvības funkciju norisi un satur nepieciešamo proteīnu, taukskābju, minerālu un vitamīnu daudzumu. Uztura normas ir sastādītas atbilstoši Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas Nr. R(87)3 “Eiropas ieslodzījuma vietu noteikumi” 25. punktam un saskaņotas ar Latvijas Republikas Labklājības ministrijas Pārtikas centru. Uztura normas notiesātajiem ir diferencētas atkarībā no vecuma un veselības stāvokļa;

2) notiesātajiem ir iespēja papildus iegādāties kvalitatīvus pārtikas produktus, tostarp augļus un dārzeņus, cietuma teritorijā esošajos veikalos. Veikalu sortiments ir analogs pilsētas veikalos esošajam preču sortimentam, bet cenu līmenis – bieži vien pat zemāks nekā pilsētas veikalos.

Atbildes rakstā norādīts, ka pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums noteikts arī tādēļ, ka cietumu administrācijai nav iespēju veikt ar sūtījumiem un pienesumiem piegādāto pārtikas produktu kvalitātes pārbaudi un tādējādi var sākties infekcijas slimību uzliesmojumi ieslodzīto vidū, un tādēļ, ka liela daļa narkotisko un psihotropo vielu

cietumos nonāk noslēptas pārtikas produktos. Ministru kabinets uzskata, ka vērā jāņem arī tas, ka visos attīstīto Eiropas valstu cietumos pārtikas sūtījumi un pienesumi ir sen atcelti.

Ministru kabinets paskaidro, ka 1995. gada 28. jūnijā ar Iekšlietu ministrijas pavēli apstiprinātajiem “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumiem”, kas izdoti pirms brīvības atņemšanas iestāžu pāriešanas Tieslietu ministrijas pārraudzībā, par paraugu bija ņemti padomju laika normatīvie akti. Atbildes rakstā norādīts, ka šie noteikumi bija acīmredzami novecojuši, neatbilstoši mūsdienu prasībām un starptautiskajiem standartiem, kā arī to terminoloģija bija novecojusi, tāpēc radās nepieciešamība operatīvi izstrādāt jaunu tiesību aktu. 2001. gada 9. martā tieslietu ministre ar savu rīkojumu apstiprināja jaunu instrukciju – Pagaidu noteikumus.

Ministru kabinets informē, ka ne Kodeksa 47. pantā, ne arī kādā citā pantā nav norādīts, ka sūtījumos vai pienesumos ir iekļaujami pārtikas produkti.

Ministru kabinets norāda, ka Pagaidu noteikumos notiesātajiem bija paredzēta iespēja saņemt sūtījumus un pienesumus Kodeksā norādītajā daudzumā un svarā, taču grozīts sūtījumu un pienesumu sortiments un pārtikas produkti no tiem izslēgti. Iekšējās kārtības noteikumos ir izmantota analoga pieeja.

Secinājumu daļa

1. Kā norādīts atbildes rakstā, pārtikas produkti no sūtījumu un pienesumu sortimenta izslēgti, pamatojoties uz Kodeksa 47. panta trešās daļas nosacījumiem, kas paredz, ka *priekšmetu* sarakstu, kurus notiesātajiem aizliegts saņemt ar sūtījumiem un pienesumiem, reglamentē Iekšējās kārtības noteikumi.

Priekšmetu saraksts, kurus notiesātajiem aizliegts saņemt ar sūtījumiem un pienesumiem, kā Iekšējās kārtības noteikumu pielikums nav izstrādāts. Noteikumiem ir pievienots 3. pielikums “*Priekšmeti un pārtikas produkti*, kuri var atrasties pie notiesātā”.

Pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums izriet no šā pielikuma 13. punkta, kurš noteic, ka pie notiesātā var atrasties “brīvības atņemšanas iestādes veikalā iegādātie pārtikas produkti”.

2. Kodeksa normu analīze liecina, ka termins *priekšmets* ne reizi nav lietots tādā nozīmē, kas aptvertu arī *pārtikas produktus*. Kodeksā šie termini vienmēr ir lietoti atsevišķi un ar patstāvīgu nozīmi.

Piemēram, Kodeksa 41.¹ panta trešā daļa noteic, ka nav atļauts nodot notiesātajiem mantas, *pārtikas produktus*, naudu, kā arī *priekšmetus*, kurus aizliegts lietot cietumos; 43. panta trešā daļa noteic, ka to *pārtikas produktu* un pirmās nepieciešamības *priekšmetu* sarakstu, kurus atļauts pārdot notiesātajiem, reglamentē Iekšējās kārtības noteikumi.

Arī Iekšējās kārtības noteikumos termina *priekšmeti* saturā nav ietverti *pārtikas produkti*. Piemēram, šo noteikumu 6. pielikuma “*Produkti un priekšmeti*, kurus notiesātais var iegādāties brīvības atņemšanas iestādes veikalā” 1. - 8. punktā ir minēti *pārtikas produkti* –

maize, piena produkti, žāvēta gaļa, speķis, sālītas zivis, žāvētas zivis, cukurs, dārzeņi, augļi, ievārījumi, tēja, kafija, sula un citi produkti, bet, sākot ar 9. punktu, ir minēti *priekšmeti* – kancelejas preces, galda piederumi, drēbju un apavu sukas, apavu krēms, personiskās higiēnas piederumi u.c.

Tādējādi Kodeksa 47. panta trešajā daļā terminu *priekšmets* nevar interpretēt paplašināti, ietverot tajā arī *pārtikas produktus*.

3. Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka Kodeksā nav paredzēts, ka sūtījumos un piensumos iekļaujami pārtikas produkti. Šis arguments ir nepamatots turpmāk minēto iemeslu dēļ.

3.1. Izvērtējot šo Ministru kabineta argumentu, būtiska nozīme ir apstāklim, ka notiesātajiem atļauts saņemt ne vairāk kā astoņus sūtījumus vai piensumus gadā un viena sūtījuma vai piensuma svars nedrīkst pārsniegt astoņus kilogramus. Līdz 1994. gada vidum bija atļauti ne vairāk kā četri sūtījumi vai piensumi gadā un nebija paredzēta iespēja saņemt papildu sūtījumus un piensumus.

Ar Ministru kabineta 1994. gada 2. augusta noteikumiem Nr. 148, kas tika izdoti Satversmes 81. panta kārtībā, un 1994. gada 15. decembra likumu “Par grozījumiem Latvijas Labošanas darbu kodeksā” atļauto sūtījumu un piensumu skaits notiesātajiem tika dubultots. Ar šiem grozījumiem ieviešot sodu izpildes progresīvo sistēmu, notiesātajiem par labu uzvedību un godīgu attieksmi pret darbu un mācībām tika dota iespēja papildus saņemt ne vairāk kā sešus sūtījumus vai piensumus gadā. Tātad gada laikā notiesātajam ir iespēja saņemt 64 kilogramus preču, bet par labu uzvedību – vēl 48 kilogramus, pavisam – 112 kilogramus preču.

Šāds preču apjoms liecina, ka sūtījumi un pienesumi galvenokārt paredzēti pārtikas preču, nevis apģērba, apavu, personiskās higiēnas un citu preču saņemšanai. Bez tam jāņem vērā apstākļi, ka notiesātie atrodas pilnā valsts apgādībā un nepieciešamais apģērbs un apavi, kā arī mazgāšanas un personiskās higiēnas līdzekļi tiek izsniegti cietumā (*sk. Ministru kabineta 2002. gada 7. maija noteikums Nr. 155 "Noteikumi par notiesāto uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām"*).

Iepriekšējo gadu statistika apliecina, ka pirms aizlieguma noteikšanas sūtījumu un pienesumu saturu galvenokārt veidoja pārtikas produkti. Piemēram, Centrālcietumā 2000. gadā sūtījumu un pienesumu veidā pieņemtas 136 tonnas, bet 2001. gada pirmajos piecos mēnešos – 60 tonnas pārtikas produktu (*sk. 2001. gada 19. decembra Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2001-05-03*).

3.2. Kodeksa 47. panta otrā daļa paredz, ka sūtījumus un pienesumus var aizstāt ar naudas pārvedumiem. Notiesātais par šo naudu var iegādāties preces brīvības atņemšanas iestādes veikalā tajā mēnesī, kad viņam ir tiesības saņemt sūtījumu vai pienesumu.

Saskaņā ar Kodeksa 43. panta trešo daļu Iekšējās kārtības noteikumu 6. pielikums nosaka, kurus pārtikas produktus un pirmās nepieciešamības priekšmetus atļauts pārdot notiesātajiem brīvības atņemšanas iestāžu veikalos. Ja par naudu, kas saņemta ar pārvedumu, kurš aizstāj sūtījumu vai pienesumu, notiesātais var iegādāties pārtikas preces un pirmās nepieciešamības priekšmetus, tad tas nozīmē, ka šīs pašas preces notiesātais var saņemt arī ar sūtījumiem vai pienesumiem.

3.3. Iespēja saņemt pārtikas produktus ar sūtījumiem un pienesumiem izriet arī no Kodeksa 77. panta ceturtais daļas, kas paredz, ka grūtniecēm, mātēm, kas zīda bērnus, nepilngadīgajiem, kā arī

slimajiem “ar ārstu komisijas slēdzienu var atļaut papildus saņemt produktu sūtījumus un pienesumus”.

Iztulkojot šo normu kopsakarā ar Kodeksa 47. panta pirmo daļu, secināms, ka minētās personas bez tiem sūtījumiem un pienesumiem (arī pārtikas), ko tām paredz 47. pants, var saņemt arī papildu pārtikas sūtījumus un pienesumus.

4. Kodeksa normu gramatiskā un sistēmiskā iztulkošana liek secināt, ka likumdevējs, nosakot notiesātajiem tiesības saņemt sūtījumus un pienesumus, nav vēlējis izslēgt no šiem sūtījumiem un pienesumiem pārtikas produktus un ir paredzējis arī pārtikas produktu iekļaušanu tajos.

Ministru kabinets nav pareizi iztulkojis Kodeksa 47. panta pirmo daļu. Pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums Iekšējās kārtības noteikumos ir pretrunā ar augstāka juridiskā spēka tiesību normu. Tāpēc izvērtēt šā aizlieguma atbilstību Satversmes 111. pantam nav nepieciešams un Satversmes tiesa to nedara.

5. Ministru kabinets kā vienu no galvenajiem iemesliem pārtikas sūtījumu un pienesumu aizlieguma noteikšanai min apstākli, ka liela daļa narkotisko un psihotropo vielu cietumos nonāk noslēptas pārtikas produktos. Satversmes tiesa neapšaubā, ka cietumos ir nepieciešams risināt narkomānijas problēmu, taču pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu notiesātajiem var noteikt vienīgi likumdevējs.

Saeimai, ņemot vērā valsts pašreizējās iespējas nodrošināt notiesātos ar pārtiku, jāizvērtē, vai šāda aizlieguma noteikšana nolūkā samazināt narkomānijas izplatību vai sasniegt citus mērķus ir samērīga attiecībā uz ievērojamu skaitu notiesāto, kuriem nav iespēju iegādāties papildu pārtikas produktus brīvības atņemšanas iestāžu veikalos.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.-32. pantu,
Satversmes tiesa

nosprida:

Atzīt Ministru kabineta 2002. gada 19. februāra noteikumus Nr. 73 “Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi” daļā par pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu par neatbilstošiem Latvijas Sodu izpildes kodeksa 47. panta pirmajai daļai un spēkā neesošiem no sprieduma publicēšanas dienas.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aivars Endziņš